

LIETUVA

Nr. 20

CHICAGO, ILL., SUBATA, 15 Geguzio (May) 1897 m.

Metas V.

Isz Amerikos.

Giri degimai.

DULUTH, Min. Aplinkinėse miesto dega girios; ugnis artina prie miesto. Priemiesčio gyventojai šaukėsi ugnagesių pagalbos, kurie išvažiuojo gesinti degančias girias. Wisoj aplinkinė dūmai teip tirszt, kad per juos saulės ne galima matyti. Užsidėgė beturčių namai ir sergancijų rauplėmis ligonbutis, pastatyti už miesto, bet čia ugnį greitai užgesino. Treji namai už miesto sudėgė; čia praūvo ir kiek gyvulių; apie sudėgusius žmonis iki šiol nieko negirdėti. Užsidėgė teiposgi girios kalnuose Mesake ir Verneillon ir ugnis platina; i visus krasztus; nuo kalnų lei džiiasi ji į klonis.

Norejo papirkti.

SPRINGFIELD, ILL. Sieto rume mat čia stengėsi papirkti vieną iš deputatų, tik viskas nepasisekė, kadangi norinti papirkti nepataikė ant to, kurį norejo papirkti. Klerkas Hamilton (jis yra išleistojuo laikrasčio "West Chicago Journal") pasiuntinių bute sėdėjęs su savo pasiuntiniu Bailey. Bailey sėdėjo ant savo vietos, Hamilton gi ant vietos pasiuntinio Flanningano. Tuom tarpu iš užpakalio užėjo senatorius Lyndrigan, uždėjęs ranką ant Hamiltono peties, pasakė, idant jis eitu paskui jį, nes noris supažindinti su koku ten Garrardu. Išėjo abu iš senatorius Lyndrigan, nepažindamas Hamiltono, užrekomendavo jį kaip pasiuntinį Flanninganą ir paskui pasitraukė. Gerrard gi, tikėdamas, kad kalbantys yra Flanningan, pasilė Hamiltonui 2000 dol., jeigu jis duos savo balsą už Hamprejo bilių. Hamilton vienok to neislaikė ir viską papasakojo Baileyui ir paskui apgarsino laikrasčty.

Darbininkai prieš darbininkus.

Netoli Cheyenne, per ne atsakančią iškleipimą sėdinti, stengėsi išsivartinti iš rėlių pasažierinių Cheyenne & Northwestern geležinkelio traukių. Bet kad toji vietovė traukių bėgo palengva, tai iš rėlių išsėjo tik lokomotyva ir todėl didesnės nelaimės ne buvo. Geležinkelio urėdninkai persitkino, kad tą piktadarystą padarė darbininkai Union Pacific geležinkelio; vienas iš jų jau prisipažino, kad ji paszukė prokuratorius Breckenson. Mat jie tikėjosi, kad per tai darbininkai Cheyenne geležinkelio, už nedabojimą ir ne apsiūrijimą, taps nuo vietų prazalinti ir tokiu būdu darbininkams Union Pacific geležinkelio teks ir darbai ant Cheyenne linijos. Apie tai, kad išsėzokus iš rėlių traukiui daug žmonių galėjo tapti užmužta, jie mat ne mislyjo.

Naujos salos įieszkotojai.

Iz San Francisco, Cal. raszo: "Oceanic Phosphate Co" išsūtė laivą, "Louis D.", įieszkoti seniai atrastą salą, bet kurios paskui jau rasti ne galėjo. Sala ta, kaip sako, esanti ant Didžiojo Oceano į pietrytus nuo salų Havai ir ant jos yra daug guano (pauksčių mėšlas). Tapati kompanija jau pereitą mėną išsūtė laivą tos salos įieszkoti, bet kapitonas sugrįžo atgal jos neužtikęs. Jurininkai paprastai moka gerai paženklininti vietą atrastų salų teip, kad paskui ne sunku jau kitiems jas atrasti. Jeigu dabar paminėta praūvo, tai turbūt ar jos su wisu ne bawo, arba suradę ji nemokėjo atsakančiai padėjimo išsikaityti, arba ji galėjo ir wél suwisu nukęsti, kaip tai atsitinka kaip kada su wulkanų padirbtoms saloms.

Lakiojantis laivas ant parodos Nashvilleje.

Ant parodos Nashville atsibuvo, su didele pasekme, banduones su naujai padirbtu orlaiwiu. Izradėjūni to laivo yra profesorius Barnard. Naujas orlaiwis panasus į hieykli, prie kurio pri tvirtintas didelis pasikėlymūi ir wirszy balionas. Orlaiwis pakilo į wirszy ant pusės mylios ir plaukė su greitumu 15 mylių ant walandos; liuosai sukinėjos i wisus krasztus, o paskui iz palengwo nusileido ant žemės.

Sudege ugnagesiu sargybos namai.

EMPORIA, Kas. Ugnagesių mieste nustojo sawo namų ir tai wien todėl, kad negerai juos saugojo. Gesinti degančius namus sargus turėjo šaukti praeiwiai, kadangi susirinkę ant wirszaus sargai, wieton sergėti, linksminosi su kazyroms, o čia jau apaczia namų degė. Wenas praeiwy, pamatęs ugnį, patraukė warpą; sargai nuo wirszaus subėgo, bet iz gelbėjo wien tik wieną czirskyng, trioba gi su wisu sudegė.

Nuszuatas.

CINCINNATI, Oh. Spencerville, Keeth parke, rado gulintį grabėję mirtinai paszuatą Henry Harris. Iz syk nenorėjo jis pasakyti, iš paszuovė, kad ne pats, bet žinojo, nes prie jo rewolwerio ne rado. Nėra nė jokios wilties jį nuo myrio išgelbėti. Dabar ji, žinodama, kad ne izsgis, daktarui apreikžė prawardę sawo užmužusio, bet tasai turėjo prisiekti, kad kol jis nenumirs, ne izduos niekam tos prawardės. Tiek žinia, kad paszuovė jį moteriskė užimanti gana augstą wietą. Dabar wien laukia mirties Harrisio, paskui užmužusėja taps suaresztuota.

Penki žmones užmužti.

Ant farmos Aleksandro Harris, 5 mylios nuo Waukesha, Wis. peritos petnyozius naktį wia farmerio šeimyna likosi iszjūwta: tai paszuo farmeris, jo moteris, sunus, bernas ir tarnaitė. Užmužusėjūi yra koksai William Pouch, kurį farmeris priėmė į nakywę ir kuris pirmiaus pas Harrisą buwo už berną. Iszjūwęs farmerio šeimyną ir iszkrastę pakawones, piktadarys sėdo ant bicyklo ir iszdumė. Iki szio jo ne suėmė.

Leisniai ant pardawinejimo walgio produktu.

Buffalo miesto ruda iszdawė naują padawadyjimą apie leisnius ant pardawinejimo walgio produktu ant ułyczų ir ant prekiawymo po priwatiszkus namus. Wazioti walgio produktus, pagal tą naują padawadyjimą, pedleriai gal kasdieną, iszėmus nedėlios, bet ne ankszcziaus, kaip nuo 1 walo, po pietų. Leisniai yra trejopi: ant neszojimo gurbuose arba wėzimeliuose be arklių, tie kasztuoja 10 dol.; 25 dol. kasztuoja leisniai ant waziujimo produktu wėzime su wienu arkliu ir 40 dol. ant waziujimo wėzime su 2 arkliais. Apart to, 10 dol. reikia mokėti už kiekwieną pagelbinį ir 100 dol. kauccijos. Ant gawimo leisnio reikia buti Amerikos ukėsu arba nors turėti pirmas popierus ir gywenti Buffalo mažiausiai pusę metų. Tokius jau leisnius turi iszsidirti ir neszojanti wisokius taworus po namus.

Prigawęju darbas.

Iz Buffalo raszo: trys prigawęji parėgę čia waių parodą. Ant apgarsinimo parodos apie 200 motinų sugabeno sawo waukus ir su jais ateidawo kasdieną ir iszbudawo po 8 walandas ant parodos. Kaipto dowana motinoms už dailius waukus nęwa pasikirti buwo namų įtaisymai ir kitoki daiktai, kaip antai: siuwamos męszinos. Dowanos tos buwo wertos 300 dol. Paskutinę wienok dieną parodos parėgėjūi nepasirudo, o jį wietoj atėjo pardawinyčių sawininkai atsėmti sawo daiktus, kurie čia ant parodos buwo sugabenti, nęwa ant dowanų dailiausius turinczioms waukus motinoms, nes už tuos daiktus ne buwo užmokėta. Prigawėjai gi, susirinkę nuo parodos lankytojų pinigais, iszdumė nežinia kur teip, kad policija jį surasti ne gal. Waių gi motinos, tikėdamos gauti dowanas, bėreikalų teip daug leiko nužudė.

Pawoge kasą lenkiszkos parapijos.

Iz DETROIT, Mich. raszo: Pereitą mėnesį wagičiai pawogę isz lenkiszkos bažnyczios dędės su keliais doliarais pinigų. Pirmutinę nedėdienę po tam atsitikimui, kunigas Rzdakowski, sąkųdamas pamokslą, priminė apie wagystą ir iszsiarę, kad jeigu wagičius ne butu kwailas, butų galėjęs paimti wisą kasą, kuri yra pilna pinigų. Wagičiai,

turbūt, girdėjo tą pamokslą, kadangi jie sumislyjo isz jo pasižadoti. Pereitą pamedę, sugulus kunigams, wagičiai įsikraustė į kleboniją, iszneszė kasą ant kiemo, bet kad swerė apie 10 centnerių, taigi wagičiai pawogę kitur pleszkes ir wėzimę, įsikinkę kunigą arkli, kasą uždėjo ant wėzimo ir nupleszėjo. Ant rytojaus rado wėzimę ir arkli ant Jefferson ul., bet kasos ant wėzimo ne buwo. Sereidoj rado ir sudaužytą kasą. Kasoje wagičiai rado tik 75 dol. isz wisu.

Užpuole ant kunigė.

LA PORTE, IND. Apsimaskawę plėszikai įsiweržė į gywenimą kunigą J. Flacho, katalikiszkio prabaszcziaus Dyer, In. ir iszplėszė namus, bet čia jiems bedirbant, užtik juos kunigas ir jo wirėjas Plėszikai wienok nęwsiwando: wienas, pribėgęs, drožė wirėjū su geležine lazda į galwą, o kiti, iszweržę nuo kunigų rewolwerių, sunkiai jį sumusę, pasukė abudu su kunigų pinigais iszbėgo. Wirėjas turės mirti.

Užnuodino szaltini.

Iz Pittsville, Ky. raszo: Kokia netikusis žmogysta primėtė nuodų į szaltinį Bal Creek Spring, isz kurio žmonės wandenį semia. Penki žmonės, kurie tą wandenį gėrė, jau pasimyrė, o penki dar gywi, bet teiposgi turės mirti. Nėjokio piktadario pėd-ako nęwsekė.

Angliu prekes.

NEW YORK. Agentai pardawinėjanti angliis gawo nuo kastyņu sawininkų iszklymus, nuo 1 Šešos pakelti angliu prekes ant 25% dabartinių prekių. Užtai kastyņi sawininkai wisur stengiasi nęwsiwinti darbininkų uždabį. Mat tokiu būdu Amerikos didaturcziai nusprendė pasinaudoti isz didesnio muto ant anglių gabėnamų isz swetimų krasztų. Jeigu mūltai maži, kastyņi sawininkai sako, kad ne gal palaiykėti augstato darbininkų uždabio; jeigu mūltai pasikėlė, jie teiposgi mažina jų uždabį, nes geidžia sau didesnio pelno.

Indijoncziai policistai.

Amerikos waldininkai teip su indijoncziais elgėsi iki szio, kaip ir Maskolijos carai su sawo nęwskoliszkos kilmės pawaldiniais; Amerikos rando agentai tankiai elgėsi dar bjauriaus už męskoliszkos biurokratus. Wienas wienok wieni su kitais susitiko: teip Amerikos randas indiszkose teritorijose, kaip ir maskoliszkas ne maskolijų apgywenuose krasztuose, wieton ant wiszpatystės nęwdos apwersiti indijonczijų, arba Maskolijos ne maskoliszkų gawialų upybes, stengiasi wien tuos gawialus naikinti; Amerikos agentai tankiai, ant sawo asabiskos naudos, platino tarp indijonczijų girtuoklystę ir demoralizaciją. Dabar wienok Amerikoju bando, kaslink indijonczijų, pamesti Maskolijos caro tarnų nęwintis taksus. Čia bando jau į policijantus indiszkose teritorijose paskirti indijonczius, bet turbūt todėl, kad už mažą užmokėję ne atiranda norinczių užimti tas wietas baltwėdžių. Pasirodė, kad indijoncziai geresni policijantai negu baltwėdžiai. Nuo jų ne gal pasisilepti nė joks piktadarys. Užduotė indiszkų policijanto yra ne tik twarkos dabojimas, bet jie yra drauge ir detektywais. Alga paprasto policijanto yra 10 dol.; kapitono gi 15 dol. ant nęwesio. Gaudami tokią mažą algą, indiszkų policijantai gal tikėti, kad tų urėdą ne wėrų nuo jų baltwėdžiai.

19 mokintiniu nusinuodino.

DANVILLE, Col. 19 mokintinių, nuo gėrymų, kurie per naktį iszbuwo blekiname stotke, nusinuodino; wienas gi, nežiurint ant gydymojuos pagalbos, pasimyrė; kiti gi dar yra teiposgi pawojuje. Turbut blekė stotko buwo su szwina sulipinta, nuo to szwino mokintiniai ir nusinuodino. Tas rudo, kokio prie wisko reikia atsargumo.

Nubasti wagičiai.

HUNTINGTON, ILL. Trys wagičiai: Kaufmann, Davis ir Dratenslott, naktį įsikraustė į Yoooso aptieką, Morklę, netoli Huntington; suradę čia spiritą, jį paslawę ir padirbę isz jo pa prastą degtinę, taigi sumašę su wandeniu, sumislyjo pasidratinti. Ant jų nelaimės wienok, spiritas buwo nuodingas. Užgėrę isz jo padirbtos degtinės wisi sunkiai apsirgo; Kaufman ir Davis pasimyrė, Dratenslott gi guli dar ligonbuty, bet, turbūt, ir tas turės mirti.

16 žmonių užtroško arba sudegė.

NEW YORK. Iszplaukęs isz čia į Galwestoną garlaiwis "Leonla", ant jurių uždėgė ir degantis su grįžo wél atgal į New Yorką. 16 žmonių sudegė arba užtroško; isz to 13 buwo pasažierii III klaios ir 3 garlaiwis tarnai. Ką jutų pasažierius iszgelbėjo. Isz wisu ant to laivo buwo 115 žmonių, isz ko 33 pasažieriai. Ugnis užgimė nuo neatsargumo laivo tarnų. Uždėgęs naktį ant laivo sukrutai medwinei, angliu neszojū, italijony; stengėsi pabėgti, bet juos sulikė. Turbut jie čia ugoj ar užkrėtė ar gal tyczia laivą padegė.

Nelaimė ant kelio.

Netoli Great Falls, Md. tamsoje naktį susimuszė didelė amibussas, kuriame waziawo 30 žmonių, su waziuojančiu į miestą farmerio wėzimu. Septyni žmonės prie to likosi sunkiai apkulti. Terp apkultų labai pawojingai yra dwi moteriszkės ir wienas wyriszkis. Juos nęwabeno į Cabin hotelį ir paszukė tuojaus gydymo.

† PUEBLA, CAL. Begantis nuo čia į rytus geležinkelio traukis Santa Fe geležinkelio, netoli Lamar, nupulė nuo tilto į Arkansas upę. Wisas traukis, iszėmus dwiejų miegojimui wagonų, nupulė į upę; maszinista ir wienas isz slaptą waziuojančių nusilaužė sau kofas, daugiaus pawojingai apkultų nepasirodė.

† Pietiniuose sztetuose Amerikos yra isz wisu 100 kolegijų (augszcziausių mokslų moksłainių), kurias lanko tik negrai. Turitai tų kolegijų pasiekia 1000000 dol. užlaikymas gi kasztuoja 4000000 dol. ant metų. O mes kiek tokių moksłainių turime? Nę wienos.

† Prie Kanados krantų iszplaukė žvejoti trys amerikoniszkai laivai, bet juos užtėmyjo kapitonas angliszkos kariszkos laivo "Petrel" ir leidosi wytiesi. Amerikoniszkai laivai rods iszstruko, bet "Petrel" paėmė 77 tinklus ir 2 tonas suwėjotų žuwių.

† NEW YORK. Sudegė čia su wisu krautu wė "Gold Storage Warehouse", pn. 159-163 Chamber st. Wienas isz ugnagesių, subėgusių ant ugnies gesinimo, praūwo ugnyje, 50 gi aptroszko nuo dumų, bet tie paskui atsigrėbė.

† Baltimorėj policijos wirziniųkas iszdawė naują padawadyjimą, pagal kurį negrai čia ne gal buti į policijantus priimti. Nežinia tik kodėl?

† Netoli Coal, Mas., ant oceano, susimuszė laivas "E. Rudolph" su laiwu "Pavli". Pirmutinis paskendo; kapitonas ir du jurininkai prigėrė.

Isz darbo lauko.

† CLEVELAND, OH. Ant atsibuwosios čia duonkepų konwencijos, ant kurios susirinko delegatai organizacijos, į kurią pri guli su wirszum 20000 duonkepų, likosi nutarta pasistengti, idant, nuo 1 Gegužio ateinsnecių metų, duonkepų darbas trauktusi 8 walandas ant dienos; jeigu gi duonkepinyčių sawininkai ant to nesutiktų, tai pakelti ant syk sztraiką wisuose Suwienytų Wieszpatystę krasztuose.

† Randas Havai salų nękenczių japoniečių ir chiniečių ir jų priwengdamas, nori priwersi kraustytiesi szalyu. Idant atimti tiems ateiwiams uždabį, apsiwywę ant salos amerikiečiai nori parsigabenti darbininkus isz Amerikos. Antai mieste San Francisco, Kalifornijoj, yra jau parengti biurai, kurie priima no-

rinčius ant Havai salų keliauti Amerikos darbininkus.

† Pereitą sanwailę Sawieny tose Wieszpatystėse Sziaurinės Amerikos buwo 221 nusibankrutinimas, Kanadoj gi 36; pereitą mėną buwo jū: Suwienytose Wieszpatystėse 238; Kanadoj gi 24. Apie darbo dalis, Duno agentura garsina, kad čia mažai kas te persinaud. Banko operacijos buwo ant 1,8% didesnės negu pereitą mėną tą paczia sanwailę.

† Chicagoj atsibuvo specialiszkas susirinkimas darbininkiszkos organizacijos "Chicago Federation of Labor", reikalaues sztraiko darbininkų skurų iszdirbinyčių. Ant to susirinkimo likosi užgirta remti darbininkus ir po wisus krasztus rinkti ant jų naudokus.

† New York. Wokiszkas kompanija, turinti sawo dirbtuws eksploduojančių medegų mieste Kolonijoj, Wakarinėj Wokietijoj, pirkio 577 akrų žemės Middlesex Countyje, New Jersey ir rengia čia tokią jau dirbtuwig, kokia yra Wokietijoj. Dirbtuwig toj ras darbą 1000 darbininkų.

† SPRING VALEY. Ant sawo susirinkimo, kalnakasiai Spring Valley kastyņių sutarė priimti nęwsiwintą ant 10% užmokėsų už darbą ir dėl to nęwsiwintu uždabio ne kelti sztraiko.

† Netoli New Orleans, naujai susitwėrusi draugystė pradėsi diubdinti naują tiltą per Mississippi. Ant to draugystės paskiria 5 milijonus dol. Čia diktai darbininkų galės sau dsrbą rasti.

† NEW YORK. Gilder Manufacturing Co. dirbtuws wilonijos iszdirbimų likosi uždarytos; kompanija mat nusibankrutino. Per tai daug darbininkų neteko darbo.

† Pietiniame Kentuckyj, kalnakasiai rengia sztraiką todėl, kad kompanijos nęwsiwina jų uždabį. Jau 2500 darbininkų palio wė dirbę.

† Massachusetts 1500 žmonių Howe kompanijos dirbtuwig rengia sztraiką todėl, kad kompanija nęwsiwina jų uždabį.

† Kapitalistai isz Kansas City, Mo. rengia dirbti naują geležinkelio liniją nuo Chicago iki Meksikoniszkų jurių.

† SPRINGFIELD, ILL. Darbininkai Liethfieldo kastyņių paliowė dirbė todėl, kad jiems likosi pakelta parako prekė.

Kiek kasztawo Hamburgo sztraikas?

Pereitą mėną Hamburge portų darbininkai buwo pakėlę sztraiką, kuris traukėsi per 12 sanwailę ir pasibaigė tuom, kad sztraikieriai jį pralozė. Per tą wisą laiką, ant suszelpimo sztraikuojančių iszleido isz wisu 1613601 markių. Ant to 908990 markių buwo surinkta patim Hamburge, 581951 markių surinko kituose Wokietijos krasztuose ir 69530 markių atsileidė isz swetimų krasztų. Apart to, ant suszelpimo sztraikierių sudėjo: skaitytojai "Holzarbeiterzeitung" 2963, wisokios darbininkiszkos organizacijos atsileidė 382747 markių; isz tų daugiausiu sudėjo Hamburgo organizacijos, nes 175947 markių. Berlyno darbininkai 159550 markių; aukos isz kitų miestų buwo labai mažos.

ISZ Lietuwiszkų dirwu AMERIKO.

Kooperatywiszkos farmos.

"Rytas" talpina užmanymą uždėti Amerikoje kooperatywiszkas farmas. Musų ateiwiai atkakę į Ameriką, nors Lietuwioj buwo žemdarbiai ir nors sawo darbą geriausiai galėjo pritaikyti ant farmų, pastojų čia dirbtuwig darbininkais ir kalnakasiais, bet su tais naujais darbais ne apsiapžinę, turėjo griebti kuop niekiasias wietas, taigi tokią, kur ne mokslo, bet tik wieko reikis. Kol darbai Amerikoje gę gerai ir jiems buwo gerai, bet sanlygoms pakrtypus, daugelis musiszkų ateiwiių ne teko darbo. Kad lietuwiams žemdarbiams (amatnikų

teip mažai atkanka, kad nėra ką apie juos kalbėti) geriausiai būtų ant farmų apsięgwenti, mes to neuzginame, kadangi čia, nors uždabius mažesnis negu turint darbą anglių kastyņėse, bet užtai daug twirtesnis. Antai wokietcziai arba ir czechai žemdarbiai nęwsiwandžia po miestus arba po kastyņes, bet tie, kurie namieje užsiėmė žemės apdirbimu, stengiasi Amerikoje teiposgi farmas įgyti.

Bet kaip tą galima padaryti su lietuwiais? Tokios kooperatywiszkos farmos, kokias rugina twerti "Rytas", pagal musų nuomonę, ne tinka lietuwiams, pirmiausiai todėl, kad terp jų nėra iszmananczių apie naminių paukszczių auginimą, o norint turėti pelną, reikia numanyti apie tą ukę dalį. Kaip su wisuom, teip ir su farmoms, pelnas mieruojasi įdėti kapitalu. Auginimas naminių paukszczių galėtų apsimokėti tik prie didelių miestų, o čia jau žemė labai brangi, už 1000 dol. ne kiek galima nusipirkti; susidėję po 200, 100 arba 50 dol. juk kooperatijos sanariai ant tos farmos nę tiek pelno ne turės, idant galėtų iszmišti, ne bus čia nė darbo wisiems, kadangi ant wienos tokios farmos užteks wieno tik žmogaus. Kruwoj ukiauti nęwsiwintą žemę ne moka; tuojaus tarp sanarių užgimtu nepasitikėjimas wienas kitam, nesutikimai, kurie galėtų izardyti wisą užsiėmimą. Jeigu twerti lietuwiszkas farmas, tai jau reiktu jį twerti ant kitokio pamato, o ne ant tokio kaip "Rytas" nurodo. Jeigu norime, idant lietuwiai apsięgwenti ant farmų, tai pirmas pasistengkime atsakančius žemės plotus gauti ar nuo rando, arba pirkime nuo kompanijų ir paskui, padalinę žemę ant atskirų farmų, duokime jas turintiems kiek ant apsięgwėnimo pinigų. Ant nupirkimo reikalingą žemės plotą galima sutwerti draugystę. Ant tokio pamato kaip "Rytas" nurodo, jos neuzsiėmė. Pacziame užmanyme paduotas per augstas pelno iszrakawimas; tokio pelno ne turės nė specialistai paukszczių augytojai ir prekėjai, apie gi musų augytojus ne gal but ir kalbės. Jie gal juos augyti wien teip, kaip matė auginant Lietuwioj, kur wisas moksłas žmogaus ir jo prie to prisidėjimas remiasi ant to, kad gawadinę kada ne kada papila wisztomę grūdų. Koks auginimas, toks ir pelnas: Lietuwos moterys isz wiszty auginimo wos turi tiek pelno, kad isz to szaltinio užtenka ant nusipirkimo adatų, spilkų, arba męrgoms kaspių.

Isz Wilkesbarre, Pa.

Sziame laike sunku yra laibai, siekia mus wisoki wargai ir tai ne tik darbininkus, bet ir biznierių, kadangi suwargas darbininkai, nėra kam ir biznierių palaiykėti. Daugumas wienok musų wargų paeina nuo mus paczijų kaltės, kaip antai nuo stokos wienybės, nesupratimo. Norint ką nors swarbesnio atlikti, reikia wisiems susijungti į kruwą, wienotowis žmogus mažai turi pajęgų, todėl ne gal nieko padaryti. Ant praszalinimo to blogo, ant pakėlimo sawo wardo terp swetimtauczių pradeda wienok jau ir musiszkiai darbuotis: tai riazasi į draugystes, tai parengia moksłaines arba politiszkus klubus. Politikoje mes iki szio mažai ką te padarėmė, tik paskutinuose laikuose ir ant tos dirws lietuwiai pradėjo labiaus darbuotis ir per tai ir swetimtaucziai apie mus iszgirdo. Wilkesbarre mes seniaus turėjome politiszkus klubus, bet jie paskui isznyko; isz naujino juos netikę wadowai, kuriems ne tiek rupėjo brolių gerowė, kiek jų paczijų pelnas. Dabar mes čia wél uždėjome Klubą, po wardo Lietuwos Kunigaiszczio Algirdo Citizens Club (wardas ne tinka, ar jau lietuwiszkai ne buwo galima pawadinėti? Red), kuris drauge yra ir broliiszkos pagėbos draugystė, ant pawėiklo kitų panaszų draugyszczių. Sanarių prisiraszė 44 ir pinigų įplaukė 75 dol.; iszmaneszczių turėjome \$25,42, o draugystės kasoje yra \$49,58. Tikimėsi, kad toliaus draugystė susidruytys. Jeigu bus didesnis skaitliu sanarių, žinoma, daugiaus galima bus reikalų nuweikti. Apie

Su gudone.

Kun. Juozas Serwetka, prabaszczius lietuwiszkos East St. Louis parapijos.

† SHENANDOAH, Pa. Kastyņė.

se likosi užgriuwusiu angliu užmužtas lietuwis, Mateusz Szunsks. Paėjo jis isz Naujawa-lakių kaimo, Krosnos parapijos, Kalwanjos pawiczio, wos 33 metų amžiaus. Paliko paczia ir mažus waukus.

Lietuwiszkas Pikinikas

Draugystės Sz. Juozapo isz Melrose Park, Ill. bus Nedelioj, 30 Gegužio, 1897. darzė Gaden, kertė Madison st. ir Desplaines ave. Harlem, Ill. Prasisdės 10 walandą ryto, ir traukis iki 8 walo. Wakaro. Iženga ant pikiniko tik 25c. Harlem yra tai priemiestis Chicago, apie 10 mylių į wakarus, prie pat Madison ul. Isz wisų pusių miesto galima į ten dawažiuoti sztrikariu tik už 10c. Tegul ima sztrikariūs Madison ul. o dawažiuos net į wietą. Ant pikiniko grajus puiki muzika ir bus kitos gražios zabawos; delto-gi szirdingai užprasome wisus lietuwius ir lietuwaites atsilankyti. Su gudone. Konfitezas Dr. tes Sz. Juozapo.

GROMATNYCZIA.

P. K. K. Atsiųtoms eilutėms traukta: ritmo, ritmo ir mios; todėl jų talpinti ne galima, ir spaudų netinka.

P. MISLINCZIUS. Žinias isz atsiųstos korespondencijos sunaudojame. Mums malonu but, jeigu tamista teiktumeisi mus suszelpiti wisokios isz twėynės žinioms, bet melstume jas rasztyti kuo trumpiausiu.

pakėlymą musų wardo, apie brolių apszwiting, apie politikos reikalus, draugystę, turėdama teip mažai sanarių, rupintiesi dar negal. Todėl, broliai, rizikimėsi į wieną rysį, raszylimėsi į naujai užsidėjusį Klubą, o pertai susidruytys patasai Kiubas ir jis daugiaus galės wisokių reikalų nuweikti.

Fr. Wirpsza

Musztynės ant mitingo.

"Vienybė" praneša isz Scrantono, Pa. apie musztynes atsitikusias ant mitingo lietuwiszkos parapijos. Susirinkę isz pradžių patėmyjo, kad ant mitingo atėjo keli wyrai norinti twarką ardyti, todėl likosi iszrinkti keturi maršzalkos. Kada paskui sekretorius pradėjo skaityti komiteto nutarimus, wienas isz atėjusių ant mitingo pradėjo rėkauoti ir stabdė skaitymą. Maršzalkoms buwo paliepta iszwerti rėkauojantį; Szziwoks ir Petrikis pagriebė rėkauojantį, bet tas užsikėso su lazda; Szziwoks wienok isztraukė lazdą ir su ja kirtę į galwą anam twarkos ardytojui. Pamatę tą muszamojo draugai szoko į pagelbą, bet negalėdami iweikti paszukę policijantus. Tje suaresztawo Szziwoką ir aną twarkos ardytoją. Ant rytojaus buwo prowa; sudas Szziwoką rudo ne kaltu, o aną twarkos ardytoją ir wieną jo draugą nubaudė 25 dol. ir pastatė po 500 dol. kauccijos.

Nusudyti užpuolikai.

Pradėjo Gruodžio pereitų metų, į gywenimą lietuwio, Kauono, Port Bowkley, įsiweržė keturi plėszikai: Jenkai; Romanowski, Chojnowski, Bogacki ir Sliwki. Iszplėszė namus. Paskui bandė jie iszardyti sieną kalinio Wilkesbarre, Pa., idant iszliuosuoti laikomą tenai ir ant nugalabinimo sudo nuspręstą, buwusį plėsziku wadową, lietuwį Wasalką, bet prie to darbo juos ir suėmė. Dabar sudas nusprendė kiekwieną isz jų ant 8 metų kalėjimo ir ant 50 dol.

Paszwentinimas kampinio akmens lietuwiszkos East St. Louis, Ill. bažnyczios.

16 d. Gegužio, taigi ateinančioj nedėlioj, 3 walandą po pietų, ateibus iszkilmingai diemwaldysta paszwentinio kampinio akmens naujai statomos męstės East St. Louis Ill. lietuwiszkos bažnyczios, ant ko užprasome wisus aplinkinius lietuwius. Ant iszkilmų bus ir wyskupas.

Su gudone, Kun. Juozas Serwetka, prabaszczius lietuwiszkos East St. Louis parapijos.

† SHENANDOAH, Pa. Kastyņė. se likosi užgriuwusiu angliu užmužtas lietuwis, Mateusz Szunsks. Paėjo jis isz Naujawa-lakių kaimo, Krosnos parapijos, Kalwanjos pawiczio, wos 33 metų amžiaus. Paliko paczia ir mažus waukus.

Isz wisur.

Londono laikraštis "Daily News" praneša apie sėkmingą atsitikimą mieste Tiraspolyje, Chersanais gub. Pietinėje Maskolijoje. Prapuolė čia 17 maskolizmo sektantų, kurie turėjo savo kolonijas miesto aplinkinėse. Isz pradžių tikėjo, kad jie pabūgę "svieto pabaigos", kuri, pagal jų nuomonę, sų metų turi atsitikti, persikraustė į kitus kraštus. Nesenai vienok vienas isz sektantų, koksai Kowalin, atėjo ant policijos ir papasakojo, kad jis, ant reikalavimo anų 17 pradžiusių, juos wisus užmūryjo isz kastojo žemėje duobėje, kadangi anie norėjo, kunkintinių karūną užsipelnyti. Isz pradžių policija palaikė Kowaliną už beprotį ir ne norėjo jo pasakojimui tikėti. Pasirodė vienok, kad tasai pasakojimas buvo teisingas: nurodytoji vietoj rado užmūrytus wisų 17 pradžiusių kūnus.

Pavyžiūje, ant upės Senos iszplaukė ant waltelės: universiteto studentas Guirud ir jo draugas Gerier; paėmė dar pirmatiniis sawo numylėtinę. Netoli tilto Passy, susiwilnėjęs nuo daugelio plaukiančių garlaivių wanduo apvertė waltelę. Abu wylisčiai paėmė merginą į tarpą ir plaukė prie kranto, bet ant kelio užplaukė garlaivys. Kapitonas garlaivio, pamatęs plaukiančius žmonis, iszmėtė wirtę, kurią Gerier laimingai sugriebė ir uždėjo ant laivo, Guirud gi ir merginą nuskeno; kunas merginos neužligio iszkilo ir ji isztraukė, Guirudą gi wanduo nunesė po garlaivio sruobiu, kurisai ji ir sumalė. Jis ką tik pabaigė mokslą ir rengėsi keliauti į sawo gimtinę.

Isziwytė per Bremą per pirmutinį bertainį sų metų labai sumadėjo. Nuo pradžių Sasio iki Kowui sų metų per Bremą iszkeliawo į kitus kraštus 8560 žmonių; pereitę gi metų, per tą patį laiką, iszkeliawo 16196; 1895m. 10010 ir 1893m. 14351. Kowo mēnesį sų metų per Bremą iszkeliawo 4242 žmonių; pereitę gi metų 8178. Isz wisio to skaitliaus 8560 iszeiwę, į Sawie nytas Wiespatystės iszkeliawo 8176 žmonių. Gaila, kad Bremos iszeiwystės statitika nepadaudžia kiek tame iszeiwę skaitliu buwo lietuvių ir kur jie keliawo?

Apskriciuose: Zaleszczice, Zastaway ir Borowiec, Bukowin, rytinėje Austrijoje, ant kaimo pradėjo užpildinėti gerai susiorganizawę plėšikų pulkai. Zandari ilgai be pusekės jieszkotų plėšikų, kurie mokėjo gerai pasikawoti; ant galo užkūlo juos Boroncuose. Plėšikai gynybei, bet žandarų apstoti, turėjo pasidoti. Wienį isz jų nusowė, 8 gi pateko į žandarų rankas, kurie suimtus atgabeno į Czerniowcus. Plėšikų olose rado daug wisokių plėšimo įnagių ir krautuwę iszplėšytų daigtų.

Sunus turtingo Londono prekejo, Lichtenberg, su wienu misijonieriumi iszkeliawo prekystos reikaluose ant Szewento Kryžiaus salų, Oceanijoje. Gywentojai tų salų yra žmogėdžiai, yra isz wisio 30,000. Misijonierius, kurisai pirma čia gana ilgai platino tarp stabmeldžių čiabuwų krikščionybę, nesibaigino. Atkakus jam wienok čia su Lichtenbergu, čiabuwai juos suėmė ir uždarė, paskui, gerai nupenėję, užmūšė, pakėlė balių ir mėsą jų suwalgė.

Rumunizskas laiwos Medea, Galatse priėmė 400 grekonų, kurie traukė kaip liuosnoriai į Grekiją. Tarp pasaziurių buwo ir trys turkai, kurie ant kelio bandė tyčią padirbti katilo eksploziją, idant parskandytį laiwą ir anuos 400 grekonų. Spėjo jie pagadyti manometrą ir patį katilą ir isztikro butų baisi atsitikus eksplozija, bet patėmyjo turkų darbą garlaivio mechanikas ir unai per kitur iszleido garą. Sunzoj piktadarius atidawė į policijos rankas.

Ant Kaukazo, wisa administracija prie dirbdinamo geležinkelio nuo Tifliso į Karsę, turbut,

pateks po sudu. Darbininkai po kelis mėnesius ne gaudawo sawo uždario. Pasirodė čia kalti ne tik podriadezikai, bet ir inžinieriai; tuli podriadezikai su wisu negawo plianų ant pastatymo reikalingų tiltų ir kad, pagal kontraktą, darbą reikėjo greitai baigti, taigi jie turėjo tiltus statyti pagal suwo wien nuomonę.

Siberijos čiabuwai pradėjo, teip kaip naminis gywilius, auginti wisokius laukinius, duodančius brangias skrandas, kaip antai: lapas, sobelius, kiaunes, bobrus, ir tas, kaip sako, geresi jiems atnesza pelną, negu auginimas naminis gywilių. Pjauja jie tik priaugusius, senius gi laiko kaipo weislinius. Mat reikalas wislo iszmokina. Kad teip ir mus iszmokintu dailiaus gywenti.

Į provinciją Riogrande do Sul, Brazilijoje, pereitą metų atkuko isz wisio 3095 ateiwiai isz Europos. Tame skaitliu buwo: 441 wokiecių, 274 iszeiwų isz Austrijos, daugiausiai lenkų galicijonų, 326 ispanai, 103 wengrai, 917 italijonai, 335 portugaliečiai ir 660 ateiwų isz Maskolijos, taigi daugiausiai lenkų ir lietuvių.

Netoli Uelzen, Hanowero provincijoje, prie geležinkelio nuo Berlyno į Bremą, 40 woksizkų raitelių dragunų užpuolė ant namų, kur buwo gywentojai antsočių susirinkę. Namai likosi dragunų su wisu iszgriauti. Apie 30 buwusių ant sočių žmonių tapo sunkiai kareiwų apkapotų.

Maras arba pawietrė mieste Bombay, teipogi Paonoj ir Kurachere, Idijoje, pasimazino, bet užtatai užgimė Damvunoj. Cedak ir Monton. Prancuzizskas daktaras Yersin skiepja ligonems sawo iszrastą apsaugojimo nuo ligos waistą, kurisai pasekmingai gydjo ligą, bet truksta jam waisto, kiek jų čia atsigabeno, jau beveik wisą sunaudoję.

Mieste Krefield, Prusuose, netoli prancuzizsko rubežiaus, įgawo proto sumaiszymą moteris siuwėjo Ropetzo, pagriebė trejetą sawo mažų waikučių ir iszbeigę laukan, prisigriebė upės, į kurią sumetė waikus, o paskui ir pati pasiskandino. Iszgelbėti jų nepasisekė, wisi prigirė.

Isz Warszawos raszo: universiteto profesorius, maskolius Fedorow, sugrįžęs namon apie 5 wal. po pietų, rado prie sawo gywimono durų prikaltą spygą. Ant spyguos buwo parasyta: "blokada pokojowa". Ant atidarymo durų turėjo szałkti sliesorių.

Kaime Boczerna, ant Kaukazo, wagiliai iszėmė isz sienos kelis akmenis ir per pasidariusį skylę įsiveržė į cerkwę ir paėmė dežes su aukoms, karunas, kokuos žmonės kaipo aukas Diewui buwo atnesę.

Wienas prancuzizskos oficerius pradėjo dirbti karabinams kulkas isz druziai suspaustos popierio; kulkos tos apwiklitos tik plona isz aluminijaus bleke. Atliktos bandawonės parodė, kad tokios kulkos geresnės yra už dabartinės plienines.

Isz Simles, Indijose, raszo: ant kelio nuo Springarthe, nusirietę nuo kalnų neispasakytai didelis sniego grumulus (lawina), pagriebė wieną anglizską oficerį ir 30 indizskų darbininkų.

Ant salos Main, prie Irlandijos krantų, szwino kastynės. Snaefell, atsitiko smarki eksplozija, kuri iszgriowė kastynių olas. 20 darbininkų likosi čia žemės užbertų.

Ryme, 8 d. Gegužio, dawosi jausti žemės drebėjimai. Iszsigandę gywentojai isz triobų iszbėgiojo ir susirinko ant uolų. Ant laimės wienok užmūstų nepasirodė.

Kello anglų kastynės, netoli Durham, Anglijoje, netikėtai įsiveržė wanduo. Daugelis dir-

bančių čia darbininkų iszsigelbėjo, bet 11 prigirė.

Ant Woksizkų jurių, netoli salos Helgoland, susimūšė holandizskas laiwos "Firdene" su norwegizsku "Rocdvar". Abudu laiwai paskendo.

Dideli nelaimė Paryžiaus.

Pereitame "Lietuwos" numeryje mes trumpai panilinėjome apie nelaimę atsitikusią Paryžiaus, Prancuzijos sostapielį, laike parengto ant beturečių naudos fairo. Kada čia užgimė ugnis, susirinkusių buwo 1200 žmonių, daugiausiai isz augeszciausios Prancuzijos aristokracijos; isz to skaitliaus wos pusė iszkilo ne užgauta Isztraukė isz po degusių 150 suanglėjusių kunų, kiti gi yra sunkius ar lengwiasus sumynioti arba apdegę; isz tų dar teipogi gal daugelis pasimira. Priežastis teip didelės nelaimės yra ta, kad fairo rengėjai pastatė ant to triobą isz sausų lentų, isz kurios iszeiti buwo tik wienos durys, widurys gi dekoruotas buwo lengwai deganezioms medegoms. Kaip tik pasirodė ugnis wienoje wietoj, ji, kaip bematant, beveik ant syk apėmė wisą triobą. Per parengtas wienas tik iszeigimui duris susirinkę negalėjo iszsigelbėti, todėl susigrūdę prie durų ne užtroško dumuose, bet tiesiog iszkpė, sudegė. Kiek čia isz wisio žmonių pradžiu, tikrai negalima žinoti, kadangi daugelis kunų su wisu sudegė ir pawirto į pelenus. Tarp sudegusių yra ir sawo Austrijos ciecoriėnės, kunų gaiszkiznė Alencon. Prancuzizska aristokracija daugiausiai čia nukentėjo, todėl atsisakė ji nuo parengtų wisokių balių ir pasilinksminimų. Už duszias pradžiusių atsihowo diemwalydysta Paryžiaus katedroj Motinos Szewenoziausios, ant kurios atėjo prezidentas Faure, wisi ministrai ir deputatai pasiuntiny būto. Prezidentas Faure gawo telegramus nuo Anglijos karalienės, maskolizsko ir woksizsko ciecorių, nuo Italijos karaliaus ir nuo kitų Europos waldonų, kuriuose jie isz reiskia sawo pasigailėjimą. Ugnies gesiai ir policija po degesizkų jieszkio negywečių; daugumas isztrauktų yra suanglėję teip, kad sunku pažinti. Iki szioł pažino giminės 100 isztrauktų kunų.

Negrų liga widurinėje Afrikoje. Kad ne wisos žmonių weisles ant musų žemės įpula wisada į tas paczias ligas, tas likosi jau isztirtas. Tankiai ligos kankinančios wieną tautizską gailwų nepereina ant kito. Antai indieciūs, persikelusiai į Afriką, užpula patudydzęzių epidemiją, kuri isznaikintu czielus kaimus, jeigu dar nenusižudęzių nepasistengtu perkelti į kitą wietą. Mokslizskas laikraštis "Mouvement Geografique" dabar praneza apie miego ligą, nuo kurios kenczia ir paprastai mirszta daugelis negrų Kongo wiespatystėje, widurinėje Afrikoje. Liga ta limpanti, bet pareina tik nuo negrų ant negrų, baltweidžių suwisu ne užgriebia. Prie tos ligos iszpradžios apsigręjauzia smarkų galwos skaudėjimą, ypacz gi jos užpakali; paskui apsirieszkia karsczuwiwimai, kurių negal apstabyti nėjoki waistai. Toliaus apima snaudulys, kurio ligonis niekaip negal pergalėti ir susilpnėjimas wių pajęgų: ant galo apsigręž nežino, kas su juom darosi ir tas traukiasi jau iki mirties. Liga ne wienodai greitai myriu pasibaigia: kaip kada ji apsigręž kankina ir metus arba ir ilgiaus, kaip kada gi numarina į keltą dienų. Liga ta užsikrežia, bet teipogi gawna ji waikai nuo tėwų, kaipo palaikus teip, kaip antai yra ir su džiowa, kuri nuo tėwų pereina ant waikų. Čiabuwai laiko tą ligą už neiszgdywomą ir net turtingus arba ir sawo wadowus wisi apleidžia, jeigu tik jau į tą ligą sykį įpuolė, tiesiog iszmeta ligonį isz namų ant uolijos, kur jie, kaip kada gulper czielas sanwaites; nieks jų ne gelbi, nieks neduoda nė walgio nė gėrymo. Kaip sakėme jau, ta liga apsirieszkia tik tarp juodskurių, tarp europiečių gi jos ne buwa. Miego liga ir rauplės daugiausiai čiabuwų isznakina. Europieziški gylytojai iki szioł teipogi ant jos nėjoki waisto ne surado.

Negrų liga widurinėje Afrikoje.

Kad ne wisos žmonių weisles ant musų žemės įpula wisada į tas paczias ligas, tas likosi jau isztirtas. Tankiai ligos kankinančios wieną tautizską gailwų nepereina ant kito. Antai indieciūs, persikelusiai į Afriką, užpula patudydzęzių epidemiją, kuri isznaikintu czielus kaimus, jeigu dar nenusižudęzių nepasistengtu perkelti į kitą wietą. Mokslizskas laikraštis "Mouvement Geografique" dabar praneza apie miego ligą, nuo kurios kenczia ir paprastai mirszta daugelis negrų Kongo wiespatystėje, widurinėje Afrikoje. Liga ta limpanti, bet pareina tik nuo negrų ant negrų, baltweidžių suwisu ne užgriebia. Prie tos ligos iszpradžios apsigręjauzia smarkų galwos skaudėjimą, ypacz gi jos užpakali; paskui apsirieszkia karsczuwiwimai, kurių negal apstabyti nėjoki waistai. Toliaus apima snaudulys, kurio ligonis niekaip negal pergalėti ir susilpnėjimas wių pajęgų: ant galo apsigręž nežino, kas su juom darosi ir tas traukiasi jau iki mirties. Liga ne wienodai greitai myriu pasibaigia: kaip kada ji apsigręž kankina ir metus arba ir ilgiaus, kaip kada gi numarina į keltą dienų. Liga ta užsikrežia, bet teipogi gawna ji waikai nuo tėwų, kaipo palaikus teip, kaip antai yra ir su džiowa, kuri nuo tėwų pereina ant waikų. Čiabuwai laiko tą ligą už neiszgdywomą ir net turtingus arba ir sawo wadowus wisi apleidžia, jeigu tik jau į tą ligą sykį įpuolė, tiesiog iszmeta ligonį isz namų ant uolijos, kur jie, kaip kada gulper czielas sanwaites; nieks jų ne gelbi, nieks neduoda nė walgio nė gėrymo. Kaip sakėme jau, ta liga apsirieszkia tik tarp juodskurių, tarp europiečių gi jos ne buwa. Miego liga ir rauplės daugiausiai čiabuwų isznakina. Europieziški gylytojai iki szioł teipogi ant jos nėjoki waisto ne surado.

GEOGRAFIJA

ARBA

MOKSLAS APIE ŽEME.

I DALIS.

Pagal prof. Archibaldą Gelkie ir kitus.

Ilgumas besitraukiančio griausmo paeina nuo wisokių priezasczių: nuo atbalsio kalnuose, giriose ir debesyse, nuo tankių iszstingstinių elektrikos debesyse, nuo iszsiwingiawimo žaibo, bėgant per oro plotus.

Ilgiausias laikas tarp pasirodymo žaibo ir apsirieszkimo griausmo yra 72 sekundos. Tas reiskia 24 viorstus nuo wietos perkuno trenkimo. Perkuno niekada negirdėtoliaus kaip 24 viorstus; retai jau girdime jį 12—15 viorstų. Žaibą matome toliaus, negu galima girdėti perkuno griausmą.

Apart paprasto žaibo, koki nuolatai matome, buwa dar jie ir apskricio pavidalo. Toki ugniniai apskriciai puola ant žemės palengwiau negu paprastas žaibas; jis kaip kada priesz trukimą su visu apsihowa, bet trukstant toki apskritus žaibai turi didesnę naikinanziją pajęgą už paprastus. Apskricizai toki buwa wisokių parvų, pradendant nuo baltos, baigiant tamsiai raudona. Tankiausiai jie buwa geltoni, retai gi vijolietiniai.

Žaibai buwa ne tik debesyse, bet jie darosi ir prie wulkanų iszsiwerzimų. Karszi garai laike wulkanų iszsiwerzimų kyla isz kalno olių ir atmosferą ant kelių viorstų augsztyt. Ten atszaldami susilaszina ir padaro, aplink besizwerziančius isz olos dumus, tirsztus debesis, umas garų susilaszinimas padidina susirinkusios elektrikos pajęgą. Tasyk tai matyt isz wisų krasztų besizwingiuojančius žaibus.

Pasidalinimas perkunių ant žemės pawirsziaus atsako iszsiwkystymui ant to pawirsziaus szilumos. Perkunijos tankiausiai atsitinka karsztuose krasztuose, užtai į sziaurines prie 75° geografizskos platumos jos labai retai atsitinka, o jau už 75° jų niekada ne buwa.

Ant perkunių atsliepia ir wietinės sanlygos. Pietinės Amerikos wiespatystėje, Peru, nežiurint ant karszo to karszo oro, niekada griausmų nebuwa; tas pats wisi yra ir Pietiniame Egipte. Ant jurių, krasztuose kur puczia passatai, taigi ties tropikais, perkunijos retai atsitinka ir jos buwa ne smarkios. Europoj jos buwa wasaros ir pawasario laikuose ir beveik ne apsirieszkia kitose metų dalyse. Italijoj arba Grekijoj dusyk tankiaus buwa perkunijos negu Wokietijoj. Szwedijoj perkunijas atgabena akariniai wėjai; jos buwa gana tankiai žiemą ant salų esančių prie kranto, bet widurį Szwedijos beveik nežinomos.

Daugiausiai perkunių atsitinka ant salos Javos, nes widutinizskai po 160 per metų. Kalkutoj (Indijoje) 68, Rio Janeiro (Brazilijoje) 50, Ryme 42, Abisinijoj 38, Smirnoj 19, Berlyne 18, Paryziuj, Peterburge 11, Londone 8, Pekine 5, Kaire 3, Christijanijoj 3; Maskolijoj tankiaus jos atsitinka rytuose negu wakaruose. Barnaule buwa 21, Ekaterinburge 23, Nerczinske 15, Sevastopolij 8, Archangelske 7.

Perkunijos, nors atgabena daug nelaimių, isz kitos pusės suteikia naudą. Jos padirba daug medegų reikalingų gyvenime augmenų ir gywuolių. Azotas neatbutinai reikalingas augmenims, be jo jie turėtų isznykti; kaip tik žaibas perkirto orą, tasai gazas jungiasi chemizskai su ore esančiu oxygenų ir sutveria naujus kunus, kurie su lytumi prisigriebia žemės ir tokiu budu didina jos waisingumą: taigi perkunas užteszia žemę.

Perkunas perkeicia ir patį oxygeną į ozoną. Nuo ozono ir paeina ir tas kwapas, koki jaučiame po perkunių. Ozonas naikina puwėjus ir orą daro sveikesniu. Persiktirino, kad laike marų, kaip antai laike choleros, ozonas prapuola isz atmosferos.

Ta pati pajęga, kuri padaro žaibus ir perkunas, padirba dar wieną apsirieszkimą, taigi smarkius sukurius, kurie wiską naikina ant sawo kelio. Sukuriai toki, nors sukimosi jų pajęga labai dideli, bet pryzskazin keliauja palengwa; užima jie nedidelį plotą, tankiai vos kelis sieksnius diametro; jie griauja wiską, ką tik ant sawo kelio patinka, kaip medžius, triobas ir tai teip, kad nėzlenko nuo jų ne lieka. Jie pasidaro sziteip: dėl didelės elektrikos pajęgos, apaczia įelektrizuoto debesis nusileidžia prie žemės pavidale cilindro, arba, geriaus sakant, paveiksle leikos, kurios platumą atkreipta į debesį, o sziauruma yra prie žemės arba prie jurių pawirsziaus. Apaczioj to sukuriu buwa jo sukimosi pajęga teip dideli, kad ji wiską naikina. Paskui apaczia iszkyla į wirsų, wirsus gi nusileidžia žemyn ir padaro kaipi stulpą, platesnį apaczioj, o sziauresnį wirsų. Isz to stulpo girdėt balsai panaszus tai į zalczio sznypsztimą, tai wėl į baladones, kurias galima prilyginti prie tarszkėjimo bėganczio wėzimo per akmenis ir iszklotą uolę. Naikinanti pajęga tokių sukurių neispasakytai dideli, ji siekia 1500 swarų ant kiekvieno ketvirtainio maisto. Pasitaiko, kad jis sugriebia czielas bandas besigananczių gywuolių, žmonis, czielas upes ir pakelia wiską į neispasakytą augztumą; triobos kyla į orą kaip sziaudas wėjo pagriebtas. Nupuolęs toksai sukurių tankiai užlieja wandeniu czielus apskriczius. Čia patėmyjo wienok, kad nors toki sukuriai tankiausiai tveriasi ant jurių, bet jam nupuolus, wanduo isz jo niekada ne buwa surus. Tas rodo, kad tie sukuriai pasidaro isz sutirsztėjusių garų, o ne isz jurių wands. Tankiai atsitinka, kad azerai, arba prudai, perbėgus per juos tokiu sukuriu su visu iszdžiusta. Pagriebia jie wisą wandenį, zuvis ir nunesza kaip kada labai toli.

Kad tie sukuriai pasidaro po elektrikos įtekme, galima manyti isz to, kad jie teip jau atsliepia ant augmenų kaip ir elektrika; perėjus sukuriui, medžių syvai iszdžiusta, jie suskyla į szmotus kaipi nuo perkuno įtrenkimo, lapai suwysta ir susiraito.

Wandeny tekejimai ant žemės pawirsziaus.

Isz to, kas buwo pirmiaus kalbėta, dasizinojote, kad kiekvienas wands pawirszius ant žemės garuoja, taigi oras prisipildo wands garais; kad tie garai susitirsztina ir stojasi matomais ar tai kaip migla, rasa, debesy. Matėte toliaus, kad wands garai debesy, susilaszindami duoda pradžią, arba gimdo lytus, sniegą, ledus ir kad wisokuose pavidaluose nupuola paskui atgal ant žemės, nuo kurios pakilo; tokiu budu nuolatai atslieka apsimainymas wands tarp žemės atmosferos. Tasai apsimainymas yra labai swarbus dėl musų žemės, nes per tai tik ant jos gal augti augmenis ir gyventi žmonės, toksai wandenų tekejimas tarp žemės ir oro atlieka beveik tą patį, ką tekejimas kraujo gyslose: pirmas apsirieszkimas uoliau žemės gwyvė, antras gi musų paczių. Wanduo maizosi su oru ir jį

iszvalo. Szlapina jis ir atnaujina žemę, kuri gal paskui auginti augmens. Wanduo užlaiko szaltinius, upelius, upes; wienu žodžiu yra užlaikytojas gwyvės ant žemės. Taigi atlieka labai swarbų darbą ir todėl pridera su tuom mums labiaus susipažinti. Paziurekime pirmiausiai, kas atsitinka su lytumi ir sniegu nupuolus jiems ant žemės.

Kas pasidaro su lytumi?

Nors wandenų pawirszius ant žemės nuolatai garuoja, tai wienok, dėl susilaszinimo pakilusį orą garų ir nupuolimo ant žemės wisokuose pavidaluose, daugumas wandenų jūres, azeruose ir upėse matomai nesimazina teip, kad rodosi, lyg kad teip garavimas, kaip susilaszinimas garų butų beveik lygus.

Kiekvienas mato, kad dregnumas nupuolęs isz oro ant žemės ar tai pavidale lytaus, ar sniego, ne tuojaus wėl persikeicia į garą. Po smarkių lytų keliai ne tuojaus iszdžiusta. Žinote pats, kad po didelių lytų czielos apygardos ir ir po kelių dienų buwa dar wandenų apsemtos, nors lytus jau pasiliovė. Susimazinimas wandenų per garavimą eina palengwa ir tik dalis wandenų iszgaruoja. Dideli jų dalis kitaip isznyksta.

Lytus puolantis ant jurių pawirsziaus daugiausiai joms suteikia wands, jūrės jo daugiausiai sugriebia, kadangi jos užima beveik tris kartus didesnius plotus negu kietžemiai. Ant jurių nupuolęs su lytumi wanduo maizosi su suriu jurių wandeniu teip, kad ne galima jo atskirti nuo jurių wands. Tokiu budu lytus sugražina jūrems wandeni, koki jos per garavimą nužudė. Jūrės yra tai didelis garuojantis pawirszius, nuo kurio paeina didziausia dalis garų esančių atmosferoj.

Kiekybė wands puolanczio paveiksle lytaus ant žemės turi but labai dideli. Temytojais iszskaitė, kad wanduo su lytumu nupuolęs Wokietijoj per metus, galėtų užkloti wisą tą krasztą beveik ant 4 masto storai. Tulose Indijų wietose per metus iszpuola teip daug lytaus, kad užsilię ant žemės pawirsziaus per metus, jis užlietų wisą Indijų krasztą beveik ant 20 mastų storai.

Jeigu jus temyjate wandenį nupuolusį ant žemės isz debesy, tai galite matyti, kad jis ne visas iszgaruoja; dalis jo nuo pawirsziaus isznyksta kitokiu budu. Miestuose iszligai uolęzių yra grabės, ant laukų tokios grabės yra iszkastos iszilgai keliai, kuriuose, laike lytų, renkasi wands ir joms bėga į didesnes grabes arba į upelius, paskui jungiasi su upėmis, tos gi teka į jures. Upių tų yra dideli dangybė ir jos visos nesza wandenį nupuolusį su lytumu isz debesy, taigi to lytaus turi pulti ant žemės labai daug.

Wiena tik nupuolusio su lytumi wands dalis teka į upelius ir upes. Kadangi kiekvienas wands pawirszius garuoja, taigi kad nuo jo wanduo paveiksle garų wėl kyla į orą, garavimas toksai teip ilgai traukiasi, kol wanduo yra ant žemės wirszaus niekuom neuzdegimas. Mokslincizai iszskaitė, kad 4 dals nupuolusio lytaus wėl iszgaruoja, taigi tik 1 to wands dalis teka upėmis į jures.

Toliaus užtėmyjate, kad apart garavimo, wanduo isznyksta nuo žemės pawirsziaus ir kitokiu budu. Matėte, kad priesz lytų žemė buwo su visu sausa; po lytų iszkaskite duobę. Ar žemė giliai bus teipogi sausa? Ne, kadangi wiena nupuolusio su lytumu wands dalis iszsigėrė į žemę; jeigu norėtumėte kasti dar giliaus, tai pamatytumėte, kad gilumose žemė netik dregna, bet turi kaip kur susirinkusių wandenį kaipi į rezervoarą. Taigi persitikrinatė, kad wiena dalis nupuolusio lytaus isgeria į žemę ir ten gilumose renkasi kaipi į rezervoarus. Jums gal rodosi, kad tasai esantis žemės gilumose wanduo ne ima dalywumo wandenį tikėjimuose ant žemės pawirsziaus. Jus gal ne galite suprasti, kaip tasai wanduo isz tokių gilumų gal prisigriebti wėl pawirsziaus?

Pamisylyje kiek apie tą, pats nuspreizte, kad kas tik ne atsitiktu su po žeminiu wandeniu, jis wienok ne gal čia isznykti. Jeigu wanduo iszsigėrė į žemę niekada isz jos ne iszeitu, tai daugumas wandenų ant žemės pawirsziaus turėtų maizintiesi ir tai nuolatai. Jūrės maizintusi, butų ne teip gilios, azerai ir upės turėtų iszdžiuti. Tuom tarpu tokių žnaimių permainų ant žemės pawirsziaus negalite užtėmyti. Iki kur siekė jūrės buvant jums mažais, iki tol jos traukiasi ir dabar; azerai ir upės teipogi nelszdžiusta. Matydami tą, galite spresti, kad jeigu wanduo sykį iszsigėrė į žemę, jau isz jos ne iszeitu, tai to iszgerusio wands turi but teip mažai, kad jis ne turi nėjoki įtekmes ant wisų wandenų ant pawirsziaus esančių. Nežiurint ant to iszgerusio wands, jo tekėjimai tarp kietžemių ir jurių ir debesy ne persikeicia zymiai.

Taigi wanduo iszsigėrė į žemės gilumą koku nors budu turi wėl prisigriebti pawirsziaus. Apie tai pakalbėsime toliaus, aizskindami pasidarymą szaltinių po žeme, suteikiančių wandenį upeliams ir upėms, kurios tą wandenį gabeną į jures.

Dabar galite jau atsakyti, kas pasidaro su wandeniu, kurisai kaipo lytus puola isz debesy? Wiena jo dalis iszgerė į žemę, isz kur wėl, paveiksle szaltinių, iszsimusza ant žemės pawirsziaus: kitos dalsy renkasi upeliuose ir upėse, bet isz viso nupuolusio kaipo lytus wands prisigriebia upėmis jurių tik 4 dalis, 4 gi jo iszkyla paveiksle garų į orą, arba tiesiog sakant, iszgaruoja.

Taigi lytų wanduo atlieka dwigną kelią: wieną ant žemės pawirsziaus, kitą gi žemės gilumose.

Perziurekime wandenis tekancizus žemės gilumose.

Kaip pasidaro szaltiniai?

Perziuredami uolas, isz kurių pasidaro kietžemiai, matote, kad jos ne wienodos: wienos kietesnės, kitos minkstesnės ir sudėjimas jų ne wienodas.

Wienos isz jų skylėtos ir labai minksztos, kitos wėl kietos ir sunkios. Skirtumas sudėjimo tų uolų turi atsliepti ir ant iszgeriančių į žemę wandenų. Per pieszą, paveikslan, wanduo liuosai persigeria, kadangi pieszų kruopelės nesusiungusios tarp saws, tik kaip kur susiglaudusios ir tokiu budu tarp tų kruopelių yra kaipo skylutės. Taigi eilės pieszos greiciausiai sugeria wandenį, arba, kitaip sakant, greiciausiai jį perleidžia. Isz kitos wėl pusės, molis wands neperleidžia, kadangi molis susideda isz labai smulkų, sandariu wiena prie kitos prisiglaudusių dalelių ir todėl stabdo wandenio persigriebimą. Wietose kur yra molis, per jį wanduo negal persigerti nė isz wirszaus į apaczia, nė isz apaczios į wirsų; turi todėl jieszkoti sau kitokio kelio.

Pieskynai paprastai buwa sausi, kadangi per pieszą wanduo lengwai persigriebia; molyinės, prieszingai, buwa dregnos, nes užlaiko wandenį ir nedaleidžia jam nusileisti giliaus į žemę.

(Toliaus bus)

